

3. Пергамент А.И. Опекун как гражданско-правовой представитель несовершеннолетних // Учен. зап. ВНИИСЗ. – М., 1968. – Вып. 14.
4. Учебник гражданского права. Ч. 1 / Под общ. ред. Т.И. Илларионовой, Б.М. Гонгалов, В.А. Плетнева. – М., 1998.

УДК 347.626.2

Г.М. Ахмач

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ПОДРУЖЖЯ І ДІТЕЙ У ШЛЮБНОМУ ДОГОВОРІ

Проблема регулювання в шлюбному договорі відносин подружжя між собою, а також подружжя як батьків відносно дітей є однією з найактуальніших у сімейному праві, оскільки дана категорія справ активно застосовується у судовій практиці. Можливість регулювання сімейних відносин за допомогою шлюбного договору віддзеркалює реформування майнових відносин під впливом соціально-економічних змін, є засобом їх адаптації за допомогою використання норм сімейного законодавства.

У римському праві договір спочатку іменувався контрактом. Він визнавався і захищався квіритським правом тільки за умови дотримання суворо встановленої форми. Внаслідок появилися угоди – пакти, які також вважалися договорами, проте вони носили характер неформальних угод і тому спочатку не мали права на позовну форму захисту в разі їх порушення. Сторона, що виконала своє зобов'язання і не одержала задоволення від іншої сторони, мала право відступитися від договору [1, с.74].

В юридичній літературі шлюбний договір останнім часом визнається як правочин, який не обмежений сферою дії сімейного права. Шлюбний договір розглядається з двох позицій:

1) як двосторонній договір, на який поширюються загальні правила, що застосовуються до правочинів цивільним законодавством;

2) як цивільно-правовий правочин, що має свою специфіку.

Поза сумнівом, шлюбний договір повинен відповідати вимогам, які Цивільний кодекс України ставить до цивільно-правових правочинів (відповідність моральним основам суспільства, певна форма, вільне волевиявлення сторін). Проте в той самий час шлюбний договір має певну специфіку в порівнянні з іншими цивільно-правовими правочинами. Ця специфіка закріплена в Сімейному кодексі України: особливий суб'єктний склад, термін, з якого договір вважається укладеним, предмет і зміст шлюбного договору.

Таким чином, є підстави розглядати шлюбний договір як сімейно-правовий правочин з ознаками цивільного правочину або як цивільно-правовий правочин, що має сімейно-правову специфіку. Із сказаного випливає висновок: шлюбний договір перебуває на межі між цивільним і сімейним правом. Заслу-

гове на увагу також точка зору про те, що шлюбний договір слід віднести до комплексного договору [3, с. 13-14].

Шлюбний договір можна розглядати як ефективний регулятор відносин подружжя між собою і подружжя як батьків відносно дітей, засіб запобігання можливим конфліктам у сімейних відносинах, а також як засіб їх розумного вирішення. Як справедливо відзначає А. Солдатенко, сімейні справи поширені в судовій практиці, тому відразу після набрання чинності новим Сімейним кодексом України судді зіткнулися з проблемами його застосування [4, с. 1]. Певні труднощі також пов'язані з практичним застосуванням окремих умов шлюбного договору, зокрема регулювання відносин подружжя між собою і подружжя як батьків.

Відсутність чітких формулювань, необхідність докладнішої деталізації окремих норм Сімейного кодексу України викликає низку дискусій як серед вчених-юристів, так і серед юристів-практиків. Тому вибрана тема статті вбачається автору актуальною і своєчасною. Оскільки дискусійні питання досліджуваної теми досить численні, автор зупинився лише на окремих її аспектах.

Метою наукового дослідження даної статті є розгляд і вирішення окремих дискусійних питань щодо проблеми регулювання в шлюбному договорі майнових відносин подружжя між собою, а також подружжя як батьків з дітьми. Автор поставив завдання розробити конкретні пропозиції з врегулювання досліджуваної наукової проблеми із внесенням відповідних змін в окремі статті Сімейного кодексу України.

Вважаю, що дискусійною є вимога, закріплена в ч. 2 ст. 92 СК України, що передбачає необхідність письмової згоди батьків неповнолітнього або його опікуна, засвідчена нотаріусом, якщо при укладенні шлюбного договору до реєстрації шлюбу його стороною є неповнолітня особа.

Дане положення, за нашою думкою, має потребу в конкретизації, оскільки законодавцем не врахована можливість придбання неповнолітньою особою повної цивільної дієздатності в разі реєстрації шлюбу (ст. 34 Цивільного кодексу України), а також надання повної цивільної дієздатності фізичній особі, яка досягла шістнадцятирічного віку і працює за трудовим договором, або неповнолітній особі, яка записана матір'ю або батьком дитини (ст. 35 ЦК України).

Не дуже чітко сформульована ч. 5 ст. 97 СК, у якій сторонам надано право включати в шлюбний договір будь-які інші умови, пов'язані з правовим режимом майна, у тому разі, якщо вони не суперечать моральним основам суспільства. Проте, коли йдеться про застосування норм СК, слід керуватися не тільки моральними основами суспільства, але й чинним законодавством. Тому ч. 5 ст. 97 СК потребує конкретизації: умови, які подружжя може включити в шлюбний договір щодо правового режиму майна, не повинні суперечити як моральним основам суспільства, так і чинному законодавству.

Певні дискусії викликає і зміст ч. 2 ст. 93 СК, що передбачає як одну з умов шлюбного договору регулювання майнових прав і обов'язків подружжя як батьків. Практика йде шляхом застосування даного положення – нотаріуси реєструють шлюбні договори, в яких детально регламентуються аліментні зобо-

в'язання подружжя як батьків відносно дітей. Крім того, ч. 1 ст. 93 СК, у якій передбачено право подружжя регулювати в шлюбному договорі майнові відносини між собою, визначати майнові права й обов'язки, піддається поширюючому тлумаченню, і на її підставі аліментні зобов'язання подружжя також включаються в умови шлюбного договору.

Оскільки таке застосування шлюбного договору фактично дублює спеціальні глави СК, що детально регламентують аліментні зобов'язання як між самим подружжям, так і між подружжям-батьками, то недоцільним вбачається регулювання аліментних зобов'язань у шлюбному договорі.

До розряду дискусійних також можна віднести положення ч. 1 ст. 98 СК, яке передбачає право сторін у шлюбному договорі домовитися про порядок користування житлом, якщо у зв'язку з реєстрацією шлюбу один з подружжя оселяється в житлове приміщення, яке належить іншій людині. Крім того, у разі розірвання шлюбу подружжя може домовитися про звільнення житлового приміщення тим з подружжя, який оселився до нього, з виплатою грошової компенсації або без неї.

Вважаю, що слід погодитися із думкою С.Я. Фурса, який пише: «Якщо це положення внести в шлюбний договір, то неодмінно виникне питання про його конкретизацію або при реєстрації договору, або безпосередньо напередодні розірвання шлюбу, або при його застосуванні після розірвання шлюбу». Причому можуть бути порушені не тільки права одного з подружжя, але і права неповнолітніх дітей, якщо один з подружжя вимушений звільнити житлове приміщення разом з дитиною. Залишається також проблема виплати грошової компенсації, оскільки не врегульовані правові наслідки для того з подружжя, який відповідно до умов шлюбного договору зобов'язаний виплатити грошову компенсацію, проте у нього відсутні необхідні грошові кошти [5, с. 303-304].

Слід також відзначити, що вказані проблеми не є вичерпними. Відносини подружжя, що регламентуються ч. 1 ст. 98 СК, суперечать житловому законодавству, оскільки порушують право громадян на житло, гарантоване Конституцією України, суперечать частинам 7 і 8 ст. 7 СК [2, с. 187], які передбачають для дитини забезпечення можливості здійснення її прав, встановлених Конституцією України, а також міжнародними правовими актами, визнаними в Україні, а при регулюванні сімейних відносин керуватися принципом максимального врахування інтересів дитини і непрацевдатних членів сім'ї.

При формулюванні ч. 4 ст. 94 СК законодавець, на наш погляд, помилково не вказав Конституцію України, не врахував положення ст. 13 СК, яким передбачено застосування в українському сімейному законодавстві міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою України.

Новизна поданої наукової статті полягає в тому, що інші автори при дослідженні даних проблем не пропонували внести конкретні зміни до Сімейного кодексу України. Автор статті пропонує на підставі проведеного наукового аналізу внести відповідні зміни до Сімейного кодексу України, що в майбутньому може сприяти ефективнішому практичному застосуванню норм СК України,

раціональному використанню подружжям наданих прав за допомогою шлюбного договору.

У результаті аналізу чинного законодавства, практики його застосування, а також сучасних наукових дискусій з проблеми регулювання відносин подружжя і дітей у шлюбному договорі автор пропонує такі варіанти вирішення досліджуваної проблеми:

1. Частину 2 ст. 92 СК України доповнити словами: «за винятком випадків, коли неповнолітня особа набула повну цивільну дієздатність або їй була надана повна цивільна дієздатність на підставі закону до оформлення шлюбного договору».

2. Частину 5 ст. 97 СК України доповнити словами: «і чинному законодавству».

3. Пропоную віднести регулювання аліментних зобов'язань між подружжям, а також між подружжям і дітьми до окремого виду зобов'язань, що регулюється відповідними договорами. Не розглядати право одного з подружжя на утримання й обов'язок батьків утримувати своїх дітей як одну з можливих умов шлюбного договору.

4. Частину 1 ст. 98 СК України після слів «про порядок користування ним» доповнити словами: «з урахуванням інтересів неповнолітніх дітей і непрацездатних членів сім'ї. Визначений у договорі порядок користування житлом не повинен порушувати житлових прав членів сім'ї, передбачених чинним законодавством». Пропозицію: «Подружжя може домовитися про звільнення житлового приміщення тим з подружжя, який вселився в нього, у разі розірвання шлюбу, з виплатою грошової компенсації або без неї» – виключити.

5. Частину 4 ст. 93 СК України після слів «...встановлених» доповнити словами: «Конституцією України, міжнародними договорами, ратифікованими Верховною Радою України».

Література

1. Гуляев С.А. Римское гражданское право: Учеб. пособие – М.: Изд-во деловой и учеб. лит., 2005. – 112 с.
2. Научно-практический комментарий Семейного кодекса Украины / Под ред. Ю.С. Червоного. – К.: Истина, 2003. – 520 с.
3. Некрасова О.В. Правова природа шлюбного договору // Адвокат. – 2005. – № 5.
4. Солдатенко А. Раздел имущества // Юрид. практика. – 2005. – № 47 (413).
5. Сімейне право: Нотаріат. Адвокатура. Суд: Наук.-практ. посіб.: У 2 кн. / Л.Ю. Драгневич, О.С. Пульнева, Є.І. Фурса, С.Я. Фурса; За заг. ред. С.Я. Фурси. – К.: Вид-во С.Я. Фурси, 2005. – Кн. 1. – 896 с.